

Ба 9639

Эдзі Агняцвет

ВЯСНОВАЙ
РАЊІЦАЙ

Дзяржаўнае выдавецтва
пры СНК БССР

Agadjabot, Idzi.

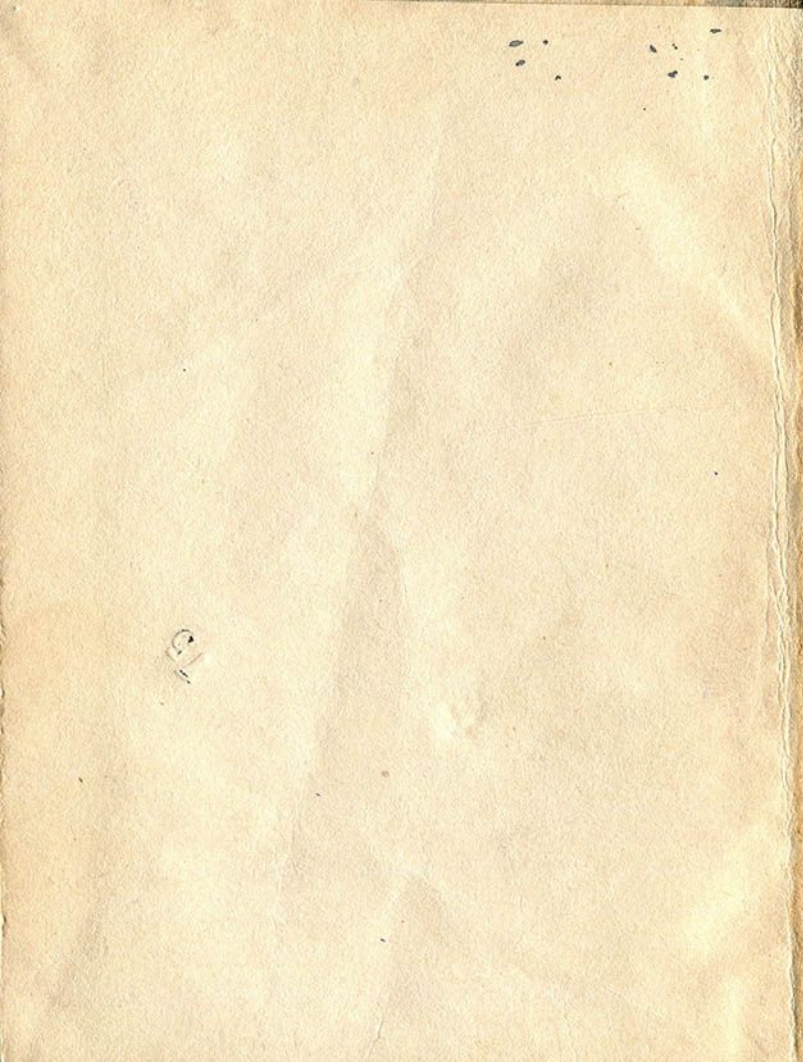
Wj snowaj rasilcoj. -serdy.

Manik-1941 god.

An Irillingenmorgen Godichte.

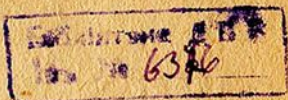
nr. 817

817

Ба 9639

~~1938~~ 9081 Агняцвет

ВЯСНОВАЙ РАНІЦАЙ

ВЕРШЫ

Инв. 1953 г. 5А 9639.

Бел. Садзел
1994 г.

Дзяржаўнае Выдавецтва пры **ОНЕ БССР**
РЭДАКЦЫЯ МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ
Мінск — 1941

Светлай памяці бацькі майго.

25. 04. 2009

ВЯСНОВАЙ РАНІЦАЙ

XVIII з'езду партыі

Я вышла ў поле.

Навакол

Птушыныя не моўкнуць трэлі.

Праменні золатам на дол

Упалі

і зямлю сагрэлі.

Глыбока дыша чарназём

У прадчуванні ураджая.

Я шчасліва:

не знаю дзён,

Калі зямля была чужая.

Як добра на зямлі такой

Тварыць, ісці да яснай далі,

Дзе твой ахоўвае спакой

Вялікі друг—Іосіф Сталін!

Дзе кожны чэсны чалавек

ПЕРШЫ ЎСПАМІН

Ці мне забыць завулак той,
Дзе клён стаяў адзін,
Дзе нарадзіўся раніцой
Мой першы успамін?

Было ў той час дзівосным мне:
Як лёталі жукі,
Як расцвіталі па вясне
Кляновыя лісткі.

Мы сцежкай бегалі прамой,
Плыла здалёк рака,
І крыкнуў друг вясёлы мой
Спалохана:

— Рука!

Ён пазіраў на пыльны шлях,
Яна ляжала там

Без чалавека.

Першы страх
Глядзеў у вочы нам.

Я добра помню мазалі
Шурпатыя на ёй.
Мой друг, мы селі на зямлі
І плакалі з табой.

А дрозд свісцеў у гэты час...
І вось праз пыльны шлях
Стралай прамчаліся паўз нас
Армейцы на канях.

Адзін на хвілю стаў,
зірнуў

На нас, малых,
на клён.

Ён толькі повад падцягнуў,
І шаблю сціснуў ён.

Ліпень, 1939 г.

ТАВАРЫШ СЕРГО

Ні зорак, ні месяца... Дзіўная ціш.
Шумі, бор зялёны, чаго-ж ты маўчыш?
Заснулі й вятры настарожаным сном,
І толькі Бяроза звініць серабром...

Хоць цемра начная павісла вакол,
А бачыць далёка адважны арол.
З вінтоўкаю вернай у мужных руках
Выходзіць Серго у разведку, у шлях.

З ім разам ідуць маладыя байцы,
Якія не здрадзяць ніколі ў жыцці.
І любяць яны, і шануюць яго—
Свайго камісара і друга Серго.

— Мы ворагаў знойдзем і ў цемры начэй,
Так! Ім не схавацца ад зоркіх вачэй...
Зямлі беларускай не быць у няволі,
І польскім панам не хадзіць тут ніколі!

Звіні, дарагая Бяроза-рака,
Ты будзеш у нашых надзейных руках!
І лесам сасновым праходзіць разведка,
Ліпнёвая ночка—маўклівая сведка.

У травах зялёных знікаюць сляды...
Гараць пад Барысавам хаты, сады.
У гневе арліныя вочы Серго:
— Ём дарма не пройдзе пралітая кроў!
І роўна праз два неспакойныя дні
Пад самую Віслу пабеглі паны.

Чырвоных армейцаў праз дым і агонь
Вадзіў палкаводзец таварыш Серго.
Ён партыі воляй пасланы да нас,
Ён выканаў Сталіна мудры наказ!

Мы-ж носім у сэрцы жывую быліну
Пра тых, што калісь баранілі краіну.
Хоць пройдуць і сотні, і тысячы год,—
Пра іх не забудзе свабодны народ!
Навекі між першых, любімых герояў
Серго мы уславім імя дарагое.

Снежань, 1938 г.

КУЛЯМЁТЧЫЦА ТАНЯ

Яе называлі папростаму—Танькай,
Было ёй семнаццаць з паловаю год.
Дружыла яна з баявою тачанкай,
І стомы не ведаў яе кулямёт.

Праходзілі долам гарачым, пясчаным,—
Навокал у стэпе—ні кроплі вады!
Гарэлі на целе глыбокія раны,
І вочы пясок выядаў, нібы дым.

Тады кулямётчыца Таня спявала,
У спевах—
прасторы казацкія, Дон.
Падцягвалі хлопцы.
Імчаўся навалай
І шаблі маланкамі
нёс эскадрон.

Прад гэтаю сілай буруны нямелі.

— А ну, сцеражыся,

падлюга Красноў!

Мы шчасце здабудзем,

бо шчасця не мелі.

І Танька па белых страляла ізноў.

— Хутчэй мне, хутчэй падавайце патроны!

І зоркія вочы ўглядаюцца ў шлях:

— Царыцын у сталінскіх верных руках,

Мы сэрцам

і кроўю сваёй абаронім

Наш родны,

авеяны порахам сцяг!

... І раптам, як вецер зімой, засвісцела

Шалёная куля

і ўдарыла ў скронь.

Далёка паўдзённае неба сінела,

Крычаў камандзір:

— У атаку!

Агонь!

Бывай, баявая падруга Тацяна,

Ніколі больш вораг не пройдзе тут.

Ірвалася неба ад грозных маланак.

Байцы аддавалі апошні салют.

Папросту яна называлася—Танькай,
Было ёй семнаццаць з паловаю год.
Байцы збераглі дарагую тачанку
І славай пакрыты яе кулямёт.

1938 г.

ТАПОЛЯ

На паляне, на прыволлі
Дзень і ноч шуміць таполя.
І, здаецца, кажа казкі,—
Можа травам, можа краскам?

Можа колас ціхі ў полі
Думы ведае таполі?
Вецер мне шапнуў на вуха:
— Уначы прыходзь,
паслухай.

І стаю
я на прыволлі
Ля высокае таполі.
Загудзела верхавіна...
Будзе казка ці быліна?
— Будзе казка і быліна!
Кажы кожная галіна,

І звініць мне срэбрам лісце:
— Сустракала я калісьці
Родных хлопцаў-партызанаў,
Маткай стала ім адданай.
Ночкай цёмнаю хавала
Я сыночкаў ад навалы.

А як зорка гасла ў небе,—
Я шаптала:
— Ў пуць вам трэба,
Каб ад панскай ягамосці
Засталіся толькі косці!

Уставалі партызаны,—
Кожны ў мару закаханы:
— Будзе воля,
будзе доля!
Ну, пакуль, мая таполя.

Я чакала.
Смуткавала.
Дзён спакойных я не знала.
Прыляцелі ветры з поля:
— Ёсць і шчасце,
ёсць і доля!

Ї расту я на паляне.
Сэрца цешыцца, як гляне—
На азёры,
на прасторы,
На лясоў зялёных горы.

Спее жыта і пшаніца,
Лён ласкава залаціцца.
Пахнуць яблыні і сосны,
Ї сады звіяць пад восень.

Глянупу ў неба—
раным-рана
Мчацца дзеці партызанаў.
Мне-б сказаць уголас:
— Дзеці,
Недарма жыву на свеце!

МАРАКУ

Ты паплыў у сіні край,
Без цябе я астаюся.
Толькі ты не забывай
Аб дзяўчыне з Беларусі!

Мы хадзілі сустракаць
Вечары
парой вясновай.
Многа ты хацеў сказаць,—
Не сказаў-жа мне ні слова.

Толькі вочы люба так
З-пад расніц глядзелі русых.
Ты лістоў чакай, марак,
Ад дзяўчыны з Беларусі.

Ты ўдыхаеш солі пах,
У начным стаіш дазоры,

І нябесны млечны шлях
Зорамі плыве па моры.

Дзесьці ўспыхвае маяк,
Чаек з далей крык пачуўся.
Помніш ты цяпер, марак,
Аб дзяўчыне з Беларусі?

Устае за валам вал,
Бура спее ў морскіх нетрах.
Ты сустрэнеш смела шквал,
Друг мой, не пакорны ветрам.

А калі і грымне бой—
Мігам я ў паход збяруся.
Мо' спаткаецца з табой
І дзяўчына з Беларусі!

Ліпень, 1939 г.

КАЎКАЗ

* * *

Цябе я ў мэрах бачыла даўно,
Зялёны край,

радзіма гор і мора.

Тваё святло ішло ў маё акно,
І подых твой мне чуўся ў соснах бора.

Цяпер глядзі,

табе прынесла я

Вітанне ніў,

прывольны шум калоссяў;

Таму цяпер пяе душа мая,

Што мне з табой сустрэцца давялося.

Калі стаю на кручы векавой

Ці п'ю з тваіх струменяў серабрыстых—

Кладзеш ты ўсе багаці прада мной,

Як гаспадар гасцінны,

сэрцам чысты.

Ив. 1933 г. Б 49639

Жаўцеюць мандарыны у садах,
І з дрэў, здаецца, падаюць лімоны.
Пладоў тваіх мне любы спелы пах,
І любы мне прыбою гул бяссонны.

Калі-ж ля гор я сустракаю тут
Сасонку

ці палескія яліны,—

Яшчэ мацней мне родны кожны кут—
Твае, Каўказ, цясіны і даліны.

НА ЧАЎНЕ

Зорка ўсходзіць над гарою
І мігціць на морскім дне,
Дрэмлюць хвалі,
Мы з табою
Праплываем на чаўне.

Паказаў дарогу месяц
Нам рукою залатой.
Ты пяеш,—
Лясы Палесся,
Рэчак звон у песні той.

Я не знаю, што са мною,—
Мар маіх шуміць прыбой.
Можа, гэтаму віною
Мора,
Зорка над гарой.

Пэўна, ветрык—птах крылаты—
Мне спакою не дае.
А, быць можа, вінаваты
Вочы сінія твае?—

Што вясною мімаволі
Сняцца мне ў дзявочым сне...
Дрэмлюць хвалі.

Мы паволі
Праплываем на чаўне.

БУРА НА МОРЫ

Схаваўся ў хмарах маладзік.
Стаяць у задуменні горы.
Маланкі вогненны язык
Трапеча і знікае ў моры.

Паўднёвы вецер, буры сын,
Я чую твой гарачы подых,—
Ён дзьме з узгор'яў і нізін,
І сінія чарнеюць воды.

Прыбой не знае берагоў.
У цемры ночы палахлівай
Шалеюць тысячы ільвоў
І ззяюць пеністаю грываў.

Такою ноччу не заснуць.
О, сінія агні маланак!
У дальні, невядомы пуць
Вас праганяе ціхі ранак.

Прыходзіць ён з-за снежных гор,
Спявае хвалям калыханку.
Адно імгненне—

і прастор
Святлее ад усмешак ранку.

Звініць птушыная свірэль,
А на скале прамень іскрыца.
Плыве спакойна карабель,
Нібы не ведаў навальніцы.

ПАЛЯЎНІЧЫ

Я хадзіла над скалою,
Дзе ляжыць у неба пуць,
Дзе пад хмаркай залатою
Птушкі дзікія жывуць.

Там хадзіла, нібы дома,
І пад гоман быстрых рэк
Мне сустрэўся незнаёмы,
Вельмі дзіўны чалавек.

Бачу—ростам ён асілак,
Лёгка крочыць па траве.
Дрэмле ястраб шэракрылы
На ягонай галаве.

Свісне ён—
і перапёлкі
Адгукаюцца з лясоў,
І ўзятае ястраб лоўкі,
Прадчуваючы улоў.

Я дзіўлюся:
— Што за звычай?
Кажа горда чалавек:
— Я мясцовы паляўнічы,
Па гарах хаджу я век.

Супіць ён сівыя бровы:
— Прыхадзі к нам на абед.—
Не, зусім ён не суровы,
Гэты прасты, прасты дзед!

— Наша хата ля даліны,
Бачыш?
Там прасторны сад.
Будзеш есці мёд пчаліны,
Самы спелы вінаград.—

Кажа
    Й вухам паляўнічым
Чуе гоман птушак,
                    траў:

— Я пайду:
            Мой ястраб кліча,
Перапёлак мне спаймаў.—

Ён знікае—дужы, строгі,—
З роднай сумкай за плячом...
Прада мной бягуць дарогі
Ў сад прасторны,
                    дзедаў дом.

КАЎКАЗСКОЙ НОЧЧУ

Прыходзіць ноч.

Яе живыя вочы

Агнямі ззяюць дзіўнымі ў гарах.

Чытаю я сіваю казку ночы.

Над возерам самотны кружыць птах.

Я тут адна.

Вятры з надхмарных высяў

Ка мне ў даліну мар не даляцяць.

І пальмы ля зялёных кіпарысаў,

Як моцна закаханыя, маўчаць.

Далёка ты,

Не прагнеш шумнай славы.

Твой карабель плыве між сініх льдоў

У краі тым, дзе не растуць і травы,

Дзе ты, мой друг, іх вырасціць гатоў.

ЯБЛЫНЯ

Тарасу Шэўчэнка

Україна, край прастораў,
Зялёнае поле!
А была калісьці ў горы,
Сніла ты аб волі.
У дняпроўскай хвалі сіняй
Слэз тваіх нямала.
Толькі гнеўнай песні сына
Ты не забывала.
Кляў усіх паноў і катаў
Спеў, бядой спавіты,
Клікаў ён людзей:

— Вставайце,

Кайданы порвіте!
Як ішоў кабзар і марыў
Пра шчасце ў народзе,—

Адпывалі к мору хмары,
Месяц узыходзіў.
Як знайшоў ён пры даліне
Крыніцу жывую,—
Пасадзіў на успамінак
Яблыньку малую:
— Ты расці, мой свецік ясны,
Высокай, удалай,
Мо' пабачыш, як Тараса
Праўда не прапала!
Што ў няволі на чужыне
Лічыў дні і ночы
І свабоду Украіне
Светлую прарочыў.
Хай дождж буйны палівае
І чыстыя росы,
Каб расла ты, маладая,
І вясной і ўвосень.
Хай з дубравы цёплы вецер
Да цябе прымчыцца.
Мо' яшчэ цябе на свеце
Стрэну ля крыніцы...
І пайшоў ён пад гарою
Ля Дняпра крутога,

З роднай думаю-кабзою
Па цяжкіх дарогах...
З той пары прайшло нямала
Вёснаў, лютых зімаў.
Тая яблыня ўзрастала
На зямлі любімай.
Ні зімой яе, ні ўлетку
Больш не ўбачыў лірнік.
Расцвілі жывыя кветкі
На магіле мірнай.
Недалёка ад магілы
Сад шуміць вясёлы,
Там пад яблыняю мілай
Пралятаюць пчолы.
І стаіць яна, як сведка
Змрочных, слёзных часаў,
І лістамі шэпча:
— Дзеткі,
Помніце Тараса!
Там пад яблыняй ля тына,
Залацістым ранкам,
Нахіляецца над сынам
Маці з калыханкай.

Вольнаю ягонай думай
Расцвіла краіна,—
У дзяпровым, буйным шуме,
У гуле турбінным.
Днём і ноччу ходзіць светам
І не змоўкне слава.
Будзем вечна мы паэта
Ўспамінаць ласкава.

Сакавік, 1939 г.

ВЕЧАР НА ДНЯПРЫ

Быў ліпеньскі вечар, спакойны такі;
Ўглядаліся зоры ў затоны ракі,
Гайдаліся ціха дняпроўскія хвалі,
І плыў параход у блакітную далеч.
На беразе

Кіеў агнямі палаў,

А потым

у сіняй ён цемры растаў...

На палубе людзі сядзелі маўкліва
І слухалі

песні лірычнай матывы.

А песня ішла ад шырокіх палёў,
Ад стэпаў зялёных

і росных садоў,

Ўздымалася разам з густою пшаніцай
І звала бярозавым сокам напіцца.

Мы слухалі песню.

І плыў параход.

Вось раптам спыніў ён

імклівы свой ход.

І нехта усклікнуў:

— Глядзіце! Трыполле!

І рэха ў адказ

пракацілася ў полі.

На беразе правым узгорак цягнуў,

І ў змроку вячэрнім

здавалася мне,

Што маткі выходзяць

на бераг на гэты

І клічуць сыноў,

што ў легендах апеты.

Сыны іх калісьці загінулі тут.

Тут смерцю крывавай

праходзіў Зялёны.

Стагнала зямля ад страшэнных пакут,

Дняпро станавіўся ад гневу зялёны...

На беразе правым,

за ўзгоркам крутым,

Ў садах патанулі прасторныя хаты.
Старое Трыполле!

Змянілася ты!

Устаеш ты сягоння калгасам багатым.

Увесну дзяўчаты на полі пяюць
Пра шчасце сваё

і жыццё дарагое.

І новыя нівы,

як помнік растуць,

Як слава

загінуўшым юным героям!..

... Ішла украінская ясная ноч.

І доўга Трыполле было нам відно.

Гайдаліся ціха дняпроўскія хвалі,

І плыў параход у блакітную далеч...

ЛЯ ГАРЫ МАШУК

*Да стагоддзя з дня смерці
М. Ю. Лермантава*

Ледзь світае. Не шумяць чынары.
Праляцеў птушынай мовы гук.
Над гарой пывуць сівыя хмары.
Ледзь світае.

Ты маўчыш, Машук.
Не маўчы! Успомні, як з табою
Гаварыў выгнаннік уначы,
І пакутваў гордаю душою,
І загадваў думе:

Не маўчы!

Ён любіў Каўказа дух свабодны,
Спеў грузінак,

гоман горных рэк.

Слухаў ён адвечны сказ прыроды,
Як спрачаўся з Шат-гарой Казбек.
Неспакойным і ласкавым сынам

Ён сядзеў, Машук, ля ног тваіх,
І зайздросціў воклічам арліным;
Марай смелаў узлятаў да іх...
Птушку раніць можа куля злая.
Толькі ў песні крылляў не адняць.
Помніш ты, Машук, гара старая,
Як не змог ён галавы падняць?
Біўся парус у адкрытым моры,
Слёзы рэк між дзікіх скал цяклі,
І тады загаварылі горы
І навек забойцаў праклялі.
Век каварства, холаду і смерці
Змыць не мог паэтавай крыві,
Не пагасла гнеўнай песні сэрца,
Поўнае нянавісці й любві.
Праўнукі паэтавы і ўнукі
З песняй падружыліся жывой.
Мы ўзялі яе,
як сцяг, у рукі,
Паднялі вышэй над галавой,
І гучыць яна ў гарах на волі,
Устае на мачце карабля.
Не забудзе песняра ніколі
Руская, вялікая зямля.

ГОРКІ

Такое роднае імя—таварыш Горкі.
Такі надзвычай блізкі чалавек.
Ї цяжка вымавіць і думаць горка,
Што згаслі вочы добрыя навек.
Як ён любіў адважных сокалаў-герояў!
Як ненавідзеў ворагаў-вужоў!
Ён чалавека славіў, ён любіў жывое.
У грозны бой на цемру ён ішоў.
Ні здрадніцкай рукой, ні куляй,
ні атрутай
Не загасіць, як сонца яркіх спраў.
А хто яму прынёс смяротныя пакуты,—
Той на жыццё не мае болей праў.
На сметніку забойцы і тыраны!
Гісторыі праўдзівы прыгавор.
Магілы іх пакрыюцца бур'янам.

А Горкі не памёр. Так, не памёр!
Гараць, як сцяг, заўжды жывыя
песні—

Суровых бур, свабоды вешчуны.
Сівая Маці,

гнеўны Буравеснік—

Над цэлым светам устаюць яны.
Їх кліч імчыць за горы і за мора.
Высока гордым скалам ляціць,
Ён будзіць тых,

хто век гарбее ў горы.

Як бацька, вучыць ён змагацца, жыць.
Ягоных дум і ясных мар імкненні
Пяройдуць грань зачынёных павек.
Ён устае насустрач

новым пакаленням—

Народа мудры сын,

сапраўдны Чалавек.

УЗБЕКІСТАН

* * *

У цілі дзень,
над борам, над ракой,
Паплыў далёка птушак караван.
Здалося мне,
ляцяць яны са мной
На крыллях дум,
к табе, Узбекістан.

Здалося мне,
я чую шум пяскоў,
Дутары¹ спеў і ўсплёскі Сыр-Дар'і.

---

¹ Дутара—узбекскі музыкальны інструмент.

Ты ўспомніўся мне казкаю бацькоў—
Пра дзіўны свет,
таемныя краі.

Мне сніліся ў маленстве высі гор,
Пустыні гул

і страшны Тімур-Хан.

Ці знала я, што самацветам зор
Зазяеш ты, мой друг Узбекістан?

Я ехала праз стэпы, праз лясы
І праз палі

ад Захаду на Ўсход.

Зямля садоў,

край чыстае красы,

Табе прыслаў вітанне мой народ!

Мне чутны бубнаў стук у чайхане,
Акрыты шоўкам твой юнацкі стан.

Я чую звон крыніц у Фергане.

Салам табе, мой друг Узбекістан!

Я да цябе, прыехала на той¹

Ад спелых ніў, азёр,

срабрыстых рэк.

---

¹ Той—пір.

Нам добра жыць адзінаю сям'ёй,
Дзе беларусу родны брат—узбек.

Вакол плады тваіх магутных рук,—
Перада мной—бавоўны акіян.

Нам добра жыць.

У нас вялікі друг;
Пра Сталіна спявай, Узбекістан!

ВІНАГРАДНІК

Я іду цяністым садам,
Спеюць гронкі вінаграда.
У тамленні, у знямозе
Да зямлі звісаюць лозы,—

Хочуць
    пырснуць ненарокам
На мяне пахучым сокам
І ракою залатою
Зашумець,
    запець на тоях!

Вунь прымчаўся вецер з высяў,
За галінкі зачাপіўся,
Кожнай кісцю лозы машуць.
Як вазьму зімой я чашу
Маладым віном напоўню,—
Гэты дзень
    і сцежкі ўспомню,
Дзе ішла,
    дзе ў садзе звонкім
Вінаграда спелі гронкі.

Т У Р С У Н О Й

Зорка пакацілася на дол,
На тваю магілу, Турсуной¹,
Быццам крылі залацістых пчол,
Іскры паляцелі над зямлёй

І пагаслі між зялёных траў.
Зноў навокал цемра і спакой.
Толькі салавейка не змаўчаў
Над тваёй магілай, Турсуной.

Ён заплакаў, быццам,
затужыў,
Па птушынай звывцы—нараспеў.

---

¹ Паводле шарыята жанчыне забаранялася быць артысткай.

Турсуной—выдатная узбекская спявачка, якую па-зверску забіў муж за выступленне на сцэне.

Можа ў гэты міг, у міражы,
Прамільгнула ля яго,
ля дрэў,
Дзеўчына з чарняваю касой,—
Мілая пявуння Турсуной?

Мо' згадаў ён яблынь белы край,
Воблака празрыстае ўгары,
Як спрачаўся з ёю да зары,
Як любіў іх кожнай кветкай май?

Як прасіла сэрцам:—Вецер, стой,
Мне-б з табой памчацца да
вышынь!

А за песню вораг задушыў
Дзеўчыну з чарняваю касой...

Чулі вы ўначы ў глушы алей,
Як гаворыць з ёю салавей?

— Вырас клён над курганом тваім,
Над табой цвіце вясной гранат.

Ты-ж не сніш,

не ведаеш зусім,—

Мы навек прагналі шарыят.

Сёння толькі-б жыць табе і жыць.
І да сэрца не прышла-б зіма.
Абудзіся,

Слова хоць скажы!
Чуеш? Пачынае Халіма¹.
І смуткуе ў цішыні са мной
Над тваёй магілай, Турсуной.

---

¹ Халіма Насырава—народная артыстка СССР.

С Ю З А Н А

Ты сказаў:

— Нявестай будзь маёю!

Пакахаў як зорку,

як вясну.

З той пары начамі

ў неспакоі

Вышываць я стала сюзану¹.

Я прынесла-б ёй адной адразу

Ўсе фіялкі з лесу і палёў.

Я хацела з гор забраць алмазы,

Я склікала з неба жураўлёў.

---

¹ Сюзана—насценны кавёр. Паводле старога узбекскага звычаю нявеста пачынала вышываць сюзану за паўтара года да вяселля.

І цішком ад маці вышывала,—
Я не помню, год ці паўтара.
Фарбы ўсе пад восень адшукала
І сказала сэрца мне:

— Пара!

Сюзанá на дзіва!

Ўся гатова.

Пэўна, будзеш невымоўна рад?
Для цябе прыдумала я слова,
Толькі дзе ты?

Мо' пайшоў у сад?

Ці з другою ты цяпер у згодзе?

Жаліцца я стану сюзане.

Я не знаю дзе ты,

бо прыходзіў

І нявестай зваў мяне...

У сне!

Ч А Й Х А Н А

А ці зналі вы, ці не,
Як вясёла ў чайхане?
Як пад бубен і дутары
Наліваюць поўна чары
За пшаніцы першы сноп?
Як гасцей вітаюць—„хоп!“

Дзень вам добры,
дзень вам добры,
Садаводы, земляробы,
Што ўначы недасыпалі,
Ўсё зямельку даглядалі.

І прынесла нам яна
Хлеба,
яблыкаў, віна.
У шаўковыя халаты
Апранула ўсіх дзяўчатак,

Надарыла нас з табой
Бурштыноваю айвой.

Навучы мяне, таварыш,
Як спяваюць пад дутары?
Я-ж пацешу чайхану,
Я хусцінкаю ўзмахну,
Як мяцеліца крылом.
Прыгадаю сосны, дом,
Хлопчаў з роднага сяла—
— „Мяцеліца замяла!“

Ты задзівішся.

Ніколі

Ты не чуў завей у полі,
Ні мяцеліц, ні снягоў.
Я ўзмахну хусцінкай зноў,
Усміхнуся, закружуся,—
Да спаткання ў Беларусі!
Прыезджай,

напомніш мне,

Як вясёла ў чайхане.

Узбекістан—Мінск, 1939—40 г.г.

ПЕСНІ МАРАКОЎ

Можа быць, з табой ніколі
Мы не бачыліся, дружа:
За табой—

зямля магнолій,
Вінаграднікаў і ружаў.

А за мною—дзесьці бераг
Патануў пад сіняй сцюжай,
Нада мною ранню шэрай
У самоце чайка кружа.

Толькі разам
і навекі
Палюбілі мы з табой
Мачты, трапы,
небяспекі,
Мора грознага прыбой.

Мо' смуткуеш ля штурвала
Па дзяўчыне смуглатварай,
Што з табой калісь стаяла
Пад зялёнаю чынарай?

А ў мяне
Ў Маскве, на Прэсні,
З галавою русай мара.
Пастаім-жа

мы за песні,
За жанок сваіх, таварыш!

За любоў іх маладую,
Што не знае берагоў.
Хай сыноў для нас гадуюць,—
Для радзімы-ж—
маракоў.

Я глядзеў-бы дні і ночы,
Як на дне зеленаватым
Ззяюць ярка перлаў вочы,
Як растуць каралаў хаты,
Як змяняе мора колер...
Мы-ж падцягваем бушлаты.

Не пакінем мы ніколі
Свет,
рамантыкай багаты.
Сочыць вораг з-за туманаў.
Хай запомніцца
усім:

З нашых рэк і акіянаў
Мы ні кроплі не дадзім!

1940 г.

ПАЛІНЕ ОСІПЕНКА

Родная і простая дзяўчына,
З даўніх пор з табой знаёма я.
Ты расла ў сяле на Украіне,
Песня незабыўная мая.

Ты на быстрых ластавак глядзела,—
— Палянець-бы, — марыла, — да іх!
Птушкаю сама ўзнялася смелай,
Да вышынь імкнулася крутых.

Хмары неспакойныя, балота,
У глухой тайзе галодны звер—
Не страшылі дзеўчыну-пілота.
Як мне цяжка, што маўчыш цяпер.

Над жалобнай урнай плача маці—
Больш табе з вятрамі не дружыць.
У прасторнай украінскай хаце
Смех твой малады не зазвініць...

Маці, глянь! Ляцяць у высь героі—
Гэта сёстры і браты дачкі.
Маці! Самалёты роўным строем
Пранясуць імя яе ў вякі.

Спі, герой!

Сцяна Крэмя сівая
Вечна будзе берагчы спакой.
Сокалаў народ не забывае,
Любіць іх.

Спакойна спі, герой!

„МАСКВА“

*Присвячаю Владзіміру Кокінакі
і Міхаілу Гардзіенка.*

Тою ноччу вясновай
Я доўга заснуць не магла.
Цішынёю суровай
Плылі акіяны, імгла.

Я ўглядалася ў просінь,
Імчаліся думы з „Масквой“.
І на міг мне здалося,
Што голас пачула я твой.
Ты арлом
пралятаеш
Над снегам халодных нябёс.
Ты сузор'і вітаеш,
Былы чорнаморскі матрос.

Па блакітнай пустыні
Далёка плывуць караблі,
І чарнеюць у стыні
Краі незнаёмай зямлі...

З берагоў Лабрадора
Да хмар узняліся хрыбты.
І, не знаючы змору,
Спрачаўся з прыродаю ты.

Грозна шквалы гудзелі,
Між гор бушавала зіма.
Праз вятры і мяцелі
Вы неслі Радзімы імя.

Як мне хочацца глянуць
У зоркія вочы арлоў,
Што і ў цемры туманаў
Прамых не гублялі шляхоў.

Падысці мне і моцна-б
Герою паціснуць руку!
Вас чакаюць і сонца
І дрэвы ў маёвым саку.

Дышуць поўныя нетры.
І першая ўсходзіць трава,
А папутныя ветры
Гукаюць:
— Дзень добры, „Масква!“

1939 г.

КЛЯТВА ВОІНА

Мне маці наказала строга,
Каб воінам адважным быў,
Зямлю ад ворага ліхога
Заўсёды бараніў.
Каб шанаваў свой край любімы,
Як роднае сваё дзіця.
Клянуся, маці,—за радзіму
Не пашкадую і жыцця.
Я помню час:

Над Украінай
Кружыўся і крычаў крумкач.
Хацінку бацька мой пакінуў,
І маці ён сказаў:

—Не плач.

Я доўга бег за бацькам любым
Ля сіняга Дняпра-ракі,

Я чуў, як дзесьці граюць трубы,—
Там Шчорс збіраў свае палкі.
Там пад чырвоным слаўным сцягам
Магутная ўзрастала раць.
Там бацька мой даваў прысягу
Навечна волю адстаяць.
Ён потым у баю загінуў,
Каб нада мною ўзвіўся сцяг.
Клянуся, маці,—за радзіму
Не пашкадую і жыцця!
Ты часта, часта ўспамінаеш,
Я не забуду гэта й сам,—
Як брат мой нішчыў самураяў
На дальнім возеры Хасан.
Уцёк ён ад шпіталяў мірных,
Пайшоў з ім раненых атрад.
— А хто тут будзе камандзірам?
— Як хто? За мной!

— адказвай брат.

Хоць і сціскала грудзі рана,
І кулі падалі ля ног,—
Хоць сопкі гінулі ў туманах,—
Ён веў у бой—

і перамог.

Цяпер мой брат пад сонцам Крыма
У мора Чорнага ў гасцях.
Клянуся, маці,—за радзіму
Не пашкадую і жыцця!

1939 г.

ВІТАННЕ СЁСТРАМ І БРАТАМ

На шэрым, спрытным скакуне
Памчаўся любы мой.

Ляці,

ляці, на радасць мне,
Дарогаю прамой.

Нясі з Палесся пах травы
І гул дняпровых вод.

Даць волю родным па крыві
Цябе паслаў народ.

Ці пры святле зялёных зор,
Ці ў чысты дзень, як май,—
Сустрэнь братоў маіх, сясцёр
І руку ім падай!

Няхай ніколі дзеці іх
Не знаюць горкіх дум.
Хай чуюць звон крыніц жывых,
Лясоў свабодны шум.

Няхай вясёлымі растуць,
Як кветкі па вясне.
Ляці, мой друг, хутчэй у пуць
На шэрым скакуне!

Быць можа, кулі свіст не раз
Пачуеш над сабой.
Ты смелым будзь у грозны час,—
І верным будзе бой.

Хай пад святлом высокіх зор
Узыйдзе новы Край.
Сустрэнь братоў маіх, сяцёр
І руку ім падай!

17 верасня, 1939 г.

ДЭПУТАТ МАРЫЯ

Марыя, ты гульняў дзіцячых не знала.
Журботныя песні ў юнацтве спявала.
Тамілася сэрца ад мар веснавых,
Ты шыла і шыла.

А ўсё—на другіх.

Прыгожыя, лёгкія надта сукенкі,
Гулялі у іх маладыя паненкі.
Марыя, уцехай тваёю была—
Сухая скарынка з чужога стала.

Хай будзе паненкам уцеха такая!
Інакшая доля Марыю чакае.
Аднойчы прыснілася ёй уначы—
Знайшліся ад волі жаданай ключы.

Вакол калыхаліся ціхія травы,
Прыходзіў юнак незнаёмы, ласкавы
З рубінавай зоркай, з ключом залатым.
І гора Марыі знікала, як дым.

Сказаў ён:—Ключом уладае не кожны,
Мой ключ на той свет зачымае вяльможных.
Бяры яго ў рукі.
З Усходу прынёс.

... Сказаў ён,—
і глянула сонца з нябёс.
Марыя прачнулася.
Сон то, ці ява?
На вуліцы—музыка,
Хлопец ласкавы;
На шапцы дзівосная зорка гарыць,
Марыя, Марыя, даволі тужыць!

Жывеш ты цяпер пад чырвоным штандарам,
На небе тваім не бываць ужо хмарам.
Цябе пасылае свабодны народ:
— Дзяўчына, ідзі дэпутатам на Сход.

Я знаю,—ты скажаш сардэчнае слова—
І панскім з зямлі не падняцца галавам.
Ты скажаш за дзедаў сваіх,
за бацькоў,
За будучых вольных дачок і сыноў.

27 кастрычніка, 1939 г.

У ціхі дзень сакавіка.
Было да слёз балюча мне,
Што на чужых лугах багатых
Чужы,
Не свой ты пасвіш статак.
Было да слёз балюча мне.

У крыках першых жураўлёў,
Што з стараны тваёй ляцелі,
Ў вятрах апошніяе мяцелі
Я чула рэха мар
і сноў.

І мне хацелася хутчэй
Адкрыць акно тваёй цямніцы.
І сонца даць маёй сястрыцы
Мне захацелася хутчэй.

Няхай твой вольны спеў, сястра,
Ляціць над роднаю дубравай,
Гаворыць з ніваю ласкавай,
Смяецца з дзецьмі ля кастра.

1940 г.

Б Р А Т У

Помніш, брат, сасонкі на Палессі,
Цішыню марозную вакол?
Мы з табой кружыліся па лесе,
Снег валіўся зорамі на дол.

Малышы,—не зналі мы спакою,
Нам, здаецца, нехапала дня.
А цяпер,
Такі-жа лес з табою,
І такая-ж, часам, цішыня.

Толькі ты не верыш гэтым соснам,
Што з пагрозай на цябе глядзяць;
Ты падыйдзеш:

— Ну, сасна, папросім
Вас вінтоўку фінскую аддаць.

Снег вакол. Сцюдзёныя азёры,
І халодны месяц над зямлёй.
Брат мой,

друг,
палі, сады і горы,—
Цэлы край вялікі за табой.

За табою—рэкі, птушак песні,—
Ўсё, што слухаць з малых год прывык.
Хай табе нагадвае Палессе
Вышыты сястрой тваёй ручнік.

Золатам я колас вышывала,
Вышывала срэбрам чыстым лён.
Хай к табе
ў туман, завею, шквалы
Ад мяне вітаннем прыдзе ён.

А калі пад фінскаю сасною
Куляў свіст пачуеш у цішы
І пачне зямля гарэць крывёю,—
Рану ручніком перавяжы.

— К бою!

Клікне золата калоссяў,
Лён зашэпча:

— Будзь бясстрашным львом.

Ты зірнеш на свет,

На неба просінь,—

Ты адкажаш ворагу свінцом.

Люты, 1940 г.

САКОЛІК

*Прывячаю Саколіку—сыну адважнай
лётчыцы Валенціны Грызадубавай*

Рана, рана ўстаў Саколік,
Ён даўно не бачыў мамы.
Цераз рэкі, горы, поле
Прыляцела тэлеграма.

Сёння у Маскву здалёку
Мама родная прыбудзе,
Выйдзе на вакзал шырокі,—
Вось узрадуюцца людзі.

З ёй Марына, з ёй і Поля—
Мамы верныя падругі,
Хутка падбяжыць Саколік,
Скажа ён:

—Вазьмі на рукі,

Раскажы, як ты лятала?
Мама весела ўсміхнецца:
— Вырас як,
я ледзь пазнала!
І прытуліць блізка к сэрцу.

Вырас ён за цэлы месяц.
Два гады Саколік мае.
Паляцеў-бы аж пад месяц,
Ды бабуля не пускае.

Добра мець такую маму,
Што нічога не баіцца
І ляціць праз буру прама,
Як адважная арліца.

Не расстануцца ніколі
Тры падругі—гераіні.
Любіць горача Саколік
Цёцю Полю і Марыну.

А мацней за ўсіх на свеце
Любіць ён таго
героя,
Хто даў радасць нашым дзецям,
Даў дзяцінства залатое.

Пройдуць годы—і Саколік
Стане сокалам адважным,
Паляціць над морам, полем,—
Снег, тайга яму не страшны.

Паляціць на полюс дальні,
Ён падымецца высока,
І вялікі, мудры Сталін
Скажа:

— Малайчына, Сокал.

1938 г.

З М Е С Т

Стар.

Вясной раніцай	3
Першы ўспамін	5
Таварыш Серго	7
Кулямётчыца Таня	9
Таполя	12
Мараку	15
Каўказ	17
На чаўне	19
Бура на моры	21
Паляўнічы	23
Каўказскай ноччу	26
Яблыня	28
Вечар на Дняпры	32
Ля гары Машук	35
Горкі	37
Узбекістан	39
Вінаграднік	42
Турсундй	43
Сюзана	46
Чайхана	48
Песні маракоў	50
Паліне Осіпенка	53
„Масква“	55
Клятва воіна	58
Вітанне сёстрам і братам	61
Дэпутат Марыя	63
Першая вясна	66
Брату	68
Саколік	71

Рэдактар *Куляшоў*
Адказы за выпуск *Н. Латышоў*

Тэхрэдактар *Брыкер*
Карэктар *Г. М. Нейфах*

Здана ў друкарню 14/1-41 г. Падпісана да друку 29/III-41 г.
Аб'ём 2³/₈ друк. арк. Папера 62×94¹/₃₂. Знакаў у друк.
арк. 29.200. Аўт. арк. 1,6. Тыраж 3000 экз. У2001 Заказ № 4036.

Друкарня імя Сталіна, Мінск, Дом Друку

1964 г.

Бел. адзвел

1994 г.

ЦАНА 1 р. 20 к.

Пераплёт 55 к.

Бел. акад.
Навукаў.

80000002733 155